

MIGRÁCIÓKUTATÓ INTÉZET

Kína és Törökország viszonya az ujjur kisebbséghez

A jelenleg nagyságrendileg 10 millió főt számláló kínai ujjur közösség története és világpolitikában betöltött szerepe kevésbé ismert a magyar olvasók előtt. Az alábbi írásban igyekszünk felvázolni a szóban forgó népcsoport eredetét, az ujjurokat napjainkban érő kihívásokat, illetve a nemzetközi politikában való megjelenésük körülményeit. Elemzésünk apropóját nemcsak az adja, hogy Kína igyekszik az ujjur kérdést számára kedvezően alakítani, hanem az is, hogy muszlim ujjurok egyre többen tűntek fel fegyveres konfliktus zónákban. Ráadásul, az ujjurok vallási elköteleződése változóban van, amiről a sokuknak otthont adó Törökországban egyre több írás jelenik meg. Az újdonsült közép-ázsiai, főleg ujjur gyülekezetekből sok ember az Iszlám Állam soraiban harcolt.

Eredet és vallás

Az ujjurok a 8. század közepén, 747-ben vették át a türk birodalmi hagyatékot, felülkerekedve korábbi uraikon. Mojencso (ujgur Baján-csor, 747-759) uralkodása alatt szilárdult meg az Ujjur Kaganátus, amiben akkoriban – türk mintára – rovásírást is használtak. A Mandzsúriától az Altajig húzódó területen az ujjurok – katonai erejüket kihasználva, helyenként Kína fölé nőve – jelentős kereskedelmi tevékenységet folytattak. A később híressé vált Selyemút már akkoriban is működött: a lovakban gazdag sztyeppe népi selyemért cserében üzleteltek a letelepedett életformát folytató kínaiakkal. Bár a 751-ben a Talasz-mentén lezajlott csata eredményeként Kína elveszítette az arab és a tibeti seregekkel szembeni közép-ázsiai befolyását, az ujjurok akkor még nem az iszlámot, hanem – szogd mintára – az iráni eredetű gnosztikus, manicheus¹ vallást tették államvallássá.

¹ A vallást alapító Mani (215/6–274/6) magát a fény apostolának és Zoroaszter, Buddha és Jézus utódjának tartotta. Követői elsősorban Perzsiában és Észak-Afrikában voltak sokan, de a manicheista tanok Hispániától Kínáig sok helyre eljutottak. Li Tang: A History of Uighur Religious Conversions (5th – 16th Centuries). In: Asia Research Institute Working Paper Series No. 44. June 2005. 15–17.

Az ujjur kultúra mégsem ekkor, hanem némileg ellentmondásos módon, a kirgizek 840-es megjelenése utáni szétszóródásban élte virágkorát. A kirgizek megjelenése az Ujjur Kaganátus felszámolását jelentette. 840-ben a jenyiszeji kirgizek mintegy száz ezer fős lovassággal az ujjurok által uralt, ám belső harcoktól sem mentes terület egészét elfoglalták. A kagánt megölték, és Ordu Balíkot, a fővárost felgyújtották.² Tovább nehezítette az ujjur államiság fennmaradását, hogy 841 és 847 között szokatlanul hideg telek, járványok és éhínségek pusztítottak.³

Az ujjurok nem behódoltak a történelem színpadán megjelenő másik törökségi népnek, hanem déli és nyugati irányba menekültek a megszállók elől. A kínai fennhatóság alá érkezők hamar elvesztették identitásukat, hiszen a lerongyolódott törzsek befogadók követelésére kénytelenek voltak vallásukat is feladni. A tibetiek és kínaiak által is lakott Kanszu térségbe érkezők viszont hegemon helyzetbe kerültek a 10. században. Az akkor már városi kultúrát hordozó ujjurokat a tangutok taszították le a trónról, ezáltal az ujjurok átmenetileg eltűntek a történeti forrásokból. A 11-12. századi kínai forrásokban *szari ujjur*ként vagy *szarig jugur*ként (sárga ujjurként) ismét feltűnt népcsoport tagjai idővel a buddhizmus követői lettek, de – igaz, csupán pár tízezres létszámban – ma is léteznek, és megőrizték török nyelvüket.

A fentiekén kívül volt az ujjuroknak egy harmadik csoportja, amelyik nyugatabbra, az erős tibeti hatás alatt álló Kelet-Turkesztánba vonult a kirgiz betörés elől. Ők Turfán, illetve Bes-balík központtal két kaganátust alapítottak. Az ott létrejött ujjur városállamok jelentős írásbeliséggel és színes kultúrával rendelkeztek.⁴ Fontos kiemelni, hogy – ellentétben a Kászában székelő első muszlim oguz-török dinasztiával, a Karahanidákkal – a kelet-turkesztáni ujjurok akkor még nem voltak muszlimok.

Az ujjur írásbeliség a mongol hódítók számára is jelentőséggel bírt, hiszen ez az írásrendszer szolgált a mongol ábécé alapjául. Dzsingisz kán és utódai azonban más szempontból is cezúrát jelentettek: a mongol hódítás után ugyanis kérdéses, hogy a szóban forgó népcsoport mekkora számban és milyen minőségben képviseltette magát Turkesztánban. A jelenleg kínai területén élő ún. mai ujjurok 1922 előtt sosem hívták magukat ezen a néven, és csak a mongol hódítás után lettek muszlimok. Kulturális értelemben

² Jean-Paul Roux: Orta Asya. Tarih ve Uygarlık. İstanbul, 2001. Kabalcı Yayınevi. 205–206.

³ Peter B. Golden: An Introduction to the History of the Turkic Peoples. Ethnogenesis and State-Formation in Medieval and Early Modern Eurasia and the Middle East. Otto Harrassowitz – Wiesbaden, 1992. 162–163.

⁴ Kakuk Zsuzsa: Örök köbe vésvé. A régi török népek irodalmának kistükre. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1985. 49–136. A 20. század elején felfedezett turfáni források például arról árulkodnak, hogy a korabeli miniatúra festészetben a manicheizmus mellett a városban megfert a perzsa, bizánci és kínai hatás is. Lásd: Tang: i. m. 28.

tehát a muszlim világhoz tartoznak, de nem úgy, mint a régi turkesztáni ujugrok. Ugyanakkor valószínű, hogy etnikailag lehet közülük a hajdani turkesztáni ujugur lakossághoz, ám ennek bizonyítása gyakorlatilag lehetetlen.⁵

Ami a függetlenségi törekvéseket illeti, Turkesztán lakói a mongol kor után számos önálló – vallásában muszlim – fejedelemséget hoztak létre, melyek közül – a Dzsingiszidák után – kiemelendők a Timurida kánságok, valamint a Jarkendi Kánság. A kínai dominancia létrejötte (1757) után Kelet-Turkesztán törzsei számtalanszor kísérelték meg kivívni a függetlenséget. Ennek egyik leglátványosabb példáját Jákup Bej kísérlete volt, aki 1864-ben megalakította a Kászári Emírséget, hivatalosan is lerázva ezzel a kínai fennhatóságot. Az államot az oszmánok, az orosz cár és a brit uralkodó is elismerte.⁶ Igaz, Jákup harcot indított a kínai muszlimokkal, az ún. dunganokkal szemben is.⁷ Ez pedig nyilvánvalóvá teszi, hogy Turkesztán kérdése már a 19. században sem elsősorban vallási ellentétek miatt kerülhetett előtérbe; az orosz és brit politikát sokkal inkább a kereskedelmi útvonalak biztosítása lendítette mozgásba.

Az oszmán fegyveres támogatás ellenére a kínai csapatok 1878-ban végleg legyőzték Jákup Bej csapatait,⁸ kísérletét azonban 1933-ban és 1944-ben⁹ újabbak követték. Végül a kínai kommunista terjeszkedés pontot tett a Kelet-Turkesztán fennhatóságáért vívott évszázados harc végére. Az 1949-ig fennálló független Kelet-Turkesztáni Köztársaság vezetői – Juszuf Alptekin és Mehmet Emin Bugra – Indián, Pakisztánon és részben Egyiptomon keresztül végül Törökországba menekültek.¹⁰

A modern törökországi történelemfelfogás a hunoktól az oszmánokig tizenhat történelmi török államot tart számon (a tizenhetedik a modern, mai Török Köztársaság), melyek között ott van az Ujugur Kaganátus is. A történeti érveken túl a nyelvi hagyaték is jelentős, hiszen a 7-8. századi rovásírás (orhoni és jenyiszeji feliratok) mellett a 10-11. században ujugur írással keletkezett források is kincstárat jelentenek a kutatók és a török filológia számára. Vagyis az ujugur kérdés erősen összefügg a török történeti hagyomány és

⁵ Bővebben lásd Vásáry István: A régi Belső-Ázsia története. Magyar Őstörténeti Könyvtár, 19. kötet, Balassi Kiadó, 2003.

⁶ Çağatay Gönder: Kaşgar Emirliği'nin Osmanlı Devleti'ne Tabiiyeti. In: Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları. 2016/2, Cilt: 15, Sayı: 30. 5–6.

⁷ Kemal H. Karpat: Yakub Bey's Relations with Ottoman Sultans: A Reinterpretation. In: Cahiers du Monde russe et soviétique, Vol. 32, No. 1., En asie centrale soviétique: Ethnies, nations, états (Jan. – Mar., 1991.), pp. 19.

⁸ Uo. 20.

⁹ Mehmet Güldeş: Doğu Türkistanlı Uygur Türklerinin Türkiye'de Kurdukları Dernekler ve Yayın Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale, 2008. VIII.

¹⁰ Uo. 5.

identitás kérdéseivel, ami a 20. században jelentkező problémát az érzelmek és szubjektivitás mezejére terelte.

A mai formáját a terület 1955-ben nyerte el, amikortól Xin Jiang (Új Föld) Ujgur Autonóm Tartomány néven kezdték nevezni, utalva ezzel a terület 1877-es bekebelezésére és a Jákup Bej elleni harc sikerére. A mintegy 1,8 millió négyzetkilométeres földrajzi területet hegyekkel körülvett magassíksík, amelynek Kászgár, Jarkend, Hotan és Ürümcsi képezi a legjelentősebb városait.

Ujgurok Törökországban

Az Oszmán Birodalom már a 16. századtól élénk kapcsolatokat alakított ki Közép-Ázsia vezető kánásaival. Buhara, Kászgár, Hiva és Kokand Mekkába igyekvő zarándokai sok esetben akár hosszabb időt is eltöltöttek Isztambulban, mielőtt visszatértek volna szülőföldjükre. Özbeg tekkék, vagyis kolostorok jöttek létre Isztambulon belül főleg Eyübben, Üsküdarban és a Sultan Ahmet negyedekben. Számos kereskedő és boltos telepedett és keresett boldogulást Isztambulon kívül is, létrehozva így közép-ázsiai közösségeket például Konyában és Erzurumban. Ez a folyamat a kalifátus fennállásáig töretlen volt. E közösségek később felhígultak, nemcsak ujgurok alkották, hanem egyéb közép-ázsiai törökségi népek – főleg özbekek és kazakok – is gyarapították.¹¹

Mivel az 1950-es években kezdett, Peking ellen szervezett felkelések sikertelenek maradtak, sokan ismét útra keltek. A vezetők és a menekülők (ujgurok és kazakok), összesen nagyjából 1830 ember, 1952-ben Isztambul Zeytinburnu negyedében telepedtek le. 1960-ig további 500 ember érkezett Törökországba, de ők már Kayseri, Aksaray, Manisa, Konya és Niğde városaiban kaptak letelepedési engedélyt. 1965-ben a kelet-turkesztáni menekültek száma tovább nőtt, hiszen több, mint 100 család érkezett Kayseri városába, ahol saját városrészt alapítottak. Később, az 1980-as években családegyesítés címén további csoportok érkeztek a kis-ázsiai országba. Ez a folyamat mára azt eredményezte, hogy a becslések szerint Isztambulban és Kayseriben mintegy 20 ezer kelet-turkesztáni származású ember él.¹² A Törökországban új életet kezdők azonban nem szakadtak el hazájuktól és kultúrájuktól, hiszen számos egyesületet és szervezetet tartanak fenn.

¹¹ Érdekeség, hogy azt a szultáni delegációt, amelyet 1876-ban Magyarországra küldtek a Korvinák ügyében tárgyalni, éppen egy ilyen buharai sejk, bizonyos Szulejmán Efendi vezette. Bővebben lásd Karpat: i. m., 20.

¹² Mehmet Güldeş: i. m., 8–10.

Az ujugurok szerepe a kínai–török kapcsolatokban és a szíriai fronton

Az 1923-ban megalapított Török Köztársaság 1934-ben kötött barátsági szerződést Kínával, de az idővel belháborúba süllyedt távol-keleti országgal ezt követően sem alakult ki szerteágazó együttműködés. A kétpólusú világrend létrejöttékor Törökország a tajvani kormányt ismerte el 1949-ben, ami miatt Peking és Ankara között csak bő egy évtizeddel később, 1971-ben került sor hivatalos kapcsolatfelvételre és követségek kölcsönös megnyitására. Azonban még ez sem jelentette a török–kínai viszony aktivizálódását, amire még további harminc évet kellett várni, mivel Törökország – a Szovjetunió felbomlása után függetlenedő közép-ázsiai köztársaságok felé irányuló – expanzív külpolitikája hátráltatta az érdekegyeztetést. Török körökben az „Adriától a kínai nagy falig” használni kezdett szlogen – érthető okokból – bizalmatlanságot keltett a kínai vezetésben.

A terület etnikai összetétele is sokat változott: míg 1949-ben 7, 2002-ben – a hivatalos statisztikák szerint – már a lakosság 40%-a han kínai volt. A két meghatározó népen kívül azonban nagy számban élnek Hszincsiangban kazakok (7%) és kínai etnikumú, de muszlim vallású huik (4,5%) is.¹³

2002-ben, a kínai miniszterelnök törökországi látogatása után, gyors közeledési folyamat indult meg, amelynek eredményeként a felek 2010-ben stratégiai együttműködési szerződést kötöttek. Sokat sejtető, hogy a megállapodás nagyjából egy évvel a több száz halálos áldozatot követelő ujugur–kínai összecsapások után jött létre,¹⁴ vagyis még a véres összecsapások sem tudtak gátat szabni Peking és Ankara közeledésének. Olyannyira nem, hogy 2009-ben Ürümcsi vendége volt az akkori török köztársasági elnök, Abdullah Gül, akit egy évvel később a külügyminiszter, Ahmet Davutoğlu is követett.¹⁵

Törökországban 2012-ben kínai kulturális évet hirdettek, amit a kölcsönösség jegyében egy évvel később török kulturális év követett Kínában.¹⁶ A kezdeményezés érthetőnek és logikusnak tűnhetett, hiszen léteztek olyan felmérések Kínában, amelyek szerint Törökország, ujugurokat támogató politikája miatt a megkérdezett kínaiak csupán 17,7%-ának volt pozitív képe a törökökről. Más területeken ellenben egyoldalúság vagy kiegyensúlyozatlanság tapasztalható. A Konfuciusz Intézet törökországi megnyitása ellenére például a hasonló területen működő török Yunus Emre Intézet azóta sem tudta megvetni a

¹³ <https://www.haberler.com/erdogan-cin-ile-stratejik-ortakligi-pekistirecek-3517201-haberi/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 21.)

¹⁴ Uo.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Arzu Durdular: Çin'in Ortaklık İlişkileri ve Türkiye-Çin Stratejik İşbirliği. In: Avrasya Etüdüleri 53/2018–1. 129–130.

lábát Kínában.¹⁷ A gazdasági mutatók tekintetében – a jelentős növekedéssel együtt is – ugyancsak aránytalanságok mutatkoznak. 2016-ban a két ország kereskedelmi mérlege 21 milliárd dollárra rúgott. Jóllehet a legnagyobb török cégek (THY, BEKO, Aksa Jeneratör, Fiba Holding, Karsan Otomotiv) megjelentek a távol-keleti országban, a török export túlnyomó többségét alacsony hozzáadott értékű termékek (nyersanyagok) adják. A kínai export ezzel szemben már az 1990-es években a fegyvergyártási technológiára (Toros, Jaguar, Kasirga rakétákra) összpontosított.¹⁸ A kínai cégek és tudás hasznosítása az Isztambul–Ankara gyorsvasút megépítésénél, illetve az európai kontinenst Ázsiával összekötő harmadik isztambuli híd építésénél is megmutatkozott.¹⁹

A 2011-ben kirobbant, ún. arab tavasz tovább bonyolította a két ország – amúgy pragmatikus alapokra helyezett – viszonyát. Xinjiang (és a kínai értelmezésben a tajvani esethez hasonló ciprusi rendezés kérdése) mellett ugyanis e tekintetben is érdekellentét keletkezett Peking és Ankara között: míg az előbbi – főleg Szíriában – erősen Nyugat-ellenes politikát folytatott, az utóbbi – saját értelmezése szerint – a „béke és demokrácia védelmében” sokáig a nyugati érdekek figyelembevételével lépett fel.

Az sem segítette a közös hang megtalálását, hogy 2015-ben a kínai hatóságok azzal vádolták Törökországot, hogy a közép-ázsiai követségei révén 2010 óta több ezer ujjur számára adott ki útlevelet és küldött Irakba és Szíriába harcolni.²⁰ Híresztelések szerint a szervezők többek között azzal toborozták az embereket, hogy a szíriai (és az iraki) frontokon új hazát harcolhatnak ki maguknak, olyan területet, ahol szabadon megélhetik a vallásukat.²¹ Ez a megközelítés már csak azért sem tűnik irreálisnak hiszen az Egyesült Államok és Törökország által is terrorszervezetnek minősített Turkesztáni Iszlám Párt sokszor hajt végre merényletet a kínai hatóságok ellen az ujjurok által lakott területeken.²² Naivitás lenne persze azt gondolni, hogy azért, mert egy szervezet hivatalosan rajta van egy tiltólistán, ne kaphatna segítséget és támogatást éppen azoktól, akik a nyilvánosság előtt elhatárolódnak tőle. Ennek különösen akkor van jelentősége, ha – mint jelen esetben is – a muszlimok millióinak kínai

¹⁷ Uo. 132.

¹⁸ Uo. 133.

¹⁹ <https://www.haberler.com/erdogan-cin-ile-stratejik-ortakligi-pekistirecek-3517201-haberi/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 21.)

²⁰ Uo. 136. Török források, izraeli információkra hivatkozva azt állítják, hogy a szíriai területekre – főleg Idlib térségébe – telepített ujjurok száma 10 és 20 ezer között lehet. <http://haber.sol.org.tr/dunya/suriyede-turkiye-tarafindan-yerlestirilmis-10-20-bin-uygur-cihatci-var-197218> (utolsó letöltés: 2019. 01. 16.)

²¹ <https://www.haberler.com/uygurlara-yeni-vatan-vaadiyle-isis-tuzagi-7373039-haberi/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 16.)

²² https://twitter.com/teo_dorakis/status/1036368004756459520 (utolsó letöltés: 2019. 01. 16.), <https://www.analizmerkezi.com/haber/60176/cumhurbaskani-erdogan-dogu-turkistan-islami-hareketi-teror-orgutudur> (utolsó letöltés: 2019. 01. 16.)

hatóságok általi elnyomásáról szólnak a hírek. Kormányközeli török lapokban például arról lehetett olvasni, hogy a kínai hatóságok mintegy 3 millió ujjurt tartanak különböző „átnevelő táborokban”. Kínai emberjogi alapítványokra és az – Egyesült Államok támogatásával Münchenben működő – Ujjurok Világkongresszusa nevű szervezetre hivatkozó hírek szerint Peking a muszlim névadási szokások gyakorlását is tiltja, sőt muszlim állampolgárokkal hivatalos iratokat írat alá a böjt „önkéntes” megtagadásáról.²³ Ráadásul ez a téma nemcsak a török sajtóban, hanem az amerikai lapokban is megjelent és megjelenik. A New York Times kínzásokról és elnyomásról szóló cikkét a török média is időről időre átveszi.²⁴

Muszlim fegyveresek nyugati hatalmak általi felfegyverzése, kiképzése és támogatása az afganisztáni háború óta közismert tény. Az ujjurok esetében Washington már a hidegháború éveiben felhasználta a Kelet-Turkesztánból menekülőket saját politikai céljai elérésére. Az Ujjurok Világkongresszusának első elnöke, Erkin Alptekin például a CIA tanácsadójaként is dolgozott a Szabad Európa Rádió müncheni szerkesztőségében. Erkin édesapja pedig az az İsa Alptekin volt, aki a rövid életű, független Kelet-Turkesztánt vezette 1933-ban. Az összefüggések sorozata pedig nem ért véget, hiszen Recep Tayyip Erdoğan, aki 1995-ben Isztambul főpolgármestereként a Kékmeccet parkjának egy részét İsa Alptekintről nevezte el, sokat tett az ujjur „mártírok” emlékének gondozásáért.²⁵ Ebben az értelmezési tartományban az ujjur ügy egyik világszinten ismert arca (az „ujjurok anyja”), a már említett Ujjurok Világkongresszusának elnöki tisztségét 2017-ig betöltő Rabiya Kadir (ujgurul رابيه قادير) élettörténete sem érdektelen. A hölgy ugyanis aktív gazdasági és politikai szereplője volt hazájának, mígnem 1999-ben letartóztatták és bebörtönözték. 2005-ös szabadulása után azonnal az Egyesült Államokba menekült, ahol letelepedési engedélyt és állampolgárságot kapott. A dolog pikantériája, hogy bár Washington tárt karokkal fogadta Kadirt, az elvileg a békéért és a szabadságért, valamint török testvéreiért harcoló aktivistát még a török hatóságok sem engedték be Törökországba. Vízumkérelmét 2006-ban és 2007-ben is elutasították.²⁶

A közelmúltban napvilágra kerültek – azóta eltávolított – felvételek, amelyeken Szíriában harcoló közép-ázsiaiak ujjur és török zászlók alatt, török katonai egyenruhában, fegyverrel kezükben, mandarin nyelven fenyegetik a kínai államot.²⁷ A török sajtóban is jelent meg olyan elemzés, amely kínai forrásra hivatkozva azt írta, hogy az elmúlt fél évszázad

²³ <https://www.yenisafak.com/dunya/milyonlarca-uygur-gizli-kamplarda-tutuluyor-3389164> (utolsó letöltés: 2019. 01. 16.)

²⁴ <http://www.yenisoz.com.tr/dogu-turkistan-cin-baskisi-altinda-kayniyor-haber-9134> (utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

²⁵ <http://www.atimes.com/after-syrias-partition-will-xinjiang-be-destabilized/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=rXlIpKoIXzs> (utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

²⁷ https://drive.google.com/file/d/102Jus8C96JPP_AnhX8bGyerhbVyytZzC/view (utolsó letöltés: 2019. 01. 14.)

folyamán Kína számára „a legtöbb nehézséget okozó közel-keleti ország” Törökország volt. A cikk sugalmazása szerint az ujugrokat érintő török politika mögött – főleg a fegyveres csoportok vonatkozásában – amerikai érdek is állhat. Nem véletlen, hogy olyan hírek is napvilágot láttak, amelyek szerint kínai harcosok csatlakoztak a szíriai YPG-hez,²⁸ vagy hogy a kínai hatóságok titokban támogatták az ujugur harcosok DAES-hoz való csatlakozását, elősegítve ezzel a helyi, kelet-turkesztáni ellenzék gyengülését.²⁹

Töréspontok a törökországi közösségen belül

Jóllehet Törökországban nagy múltja van és sok helyen bevett jelenség a közép-ázsiai „testvérek” befogadása, a 2017. január 1-jén a Reina nevű szórakozóhelyen elkövetett terrortámadás más megvilágításban hozta felszínre a kérdést. Isztambul Zeytinburnu nevű városrésze évtizedek óta arról is nevezetes, hogy sok kazak, kirgiz, ujugur és özbek lakja. A reinai merényletet elkövető fiatalember is ebben a kerületben élt és lakott. Az ügy kapcsán pedig felszínre tört a helyiek által már korábban észlelt probléma, hogy tudniillik az 1950-es években betelepültek furcsának és idegennek érzik a Kelet-Turkesztánból érkező új generációt. Sok helyi úgy látja, hogy a zárkózottan, saját gyülekezettel, boltokkal, üzletekkel rendelkezők kilétéről az állam sem tud sokat. Maga a muhtar (helyi elöljáró) is kénytelen olykor-olykor elismerni, hogy a tartózkodási engedély kiadása után a hatóságok sem tudják követni, hogy kik és mikor érkeztek és mivel foglalkoznak.³⁰ Az igazi gondot azonban az okozza, hogy pont ebből a zárt, a hatóságok által csak részben ismert csoportból indultak sokan Szíriába harcolni. Olyanok is akadnak közöttük, akik Szíriából való visszatértük után fagyaltárusok, vagy étteremtulajdonosok lettek. Természetesen esetükben felmerül a kétely, hogy vajon a török szakszolgálatok használják-e őket, s h igen, mennyire tudják kordában tartani az eseményeket.

Isztambul ilyen szempontból is meghatározó város, hiszen a szíriai harcosokat toborzó csoportok – elsősorban a város Zeytinburnu és Sefaköy negyedében – nagyon aktívak.³¹ Az újonnan érkezőkkel jelentkezett probléma abban is megmutatkozott, hogy a terrorellenes erők több ujugur származású embert is előállítottak. Az ujugur származású Erkin Emet, az Ankarai Egyetem oktatója szerint ez a jelenség azért is nyugtalanítja a Törökországban élő turkesztániakat, mivel korábban ilyesmi nem fordult elő. Ráadásul – állítja Erkin – manapság

²⁸ <https://www.islahaber.net/cin-in-suriye-de-pkk-pyd-teror-orgutlerinde-gorevlendirdigi-cinli-teroristler-76964.html> (utolsó letöltés: 2019. 01. 18.)

²⁹ <http://akademiye.org/tr/?p=851> (utolsó letöltés: 2019. 01. 21.)

³⁰ <http://www.milliyet.com.tr/zeytinburnu-nda-reina-tedirginligi-gundem-2373301/> (utolsó letöltés: 2019. 01. 21.)

³¹ <https://www.apnews.com/79d6a427b26f4eeab226571956dd256e> (utolsó letöltés: 2019. 01. 21.)

a kínai ujjurok már azért is börtönbüntetést kaphatnak, ha jártak, vagy tanultak Törökországban. „Mindenkit számonkérnek, akinek kapcsolata van Törökországgal” – nyilatkozta az egyetemi tanár.³² Vagyis bizonyos csoportok már nemcsak Kína, de Törökország számára is veszélyt jelentenek.

Vagyis egyfelől még tovább tart a kínai önkény – néhol még erősödik is –, másfelől pedig megjelent egy olyan – főleg fiatalokat tömörítő – csoport, amelyik sok esetben valóban az erőszak nyelvét hirdeti. Az ujjurok ügye ezáltal – a világon nem először és nem egyedülként – geopolitikai csatározások eszközévé vált, s rátelepedett az amerikai– kínai kapcsolatokra, de regionális szinten a török–kínai, vagy török–közel-keleti viszonyrendszerben is megjelent. E helyzetből fakadó esetleges kiszolgáltatottságot felismerve, Peking nemcsak rendőrállami intézkedésekkel, hanem nemzetközi kapcsolatainak alakításával is sokat tesz azért, hogy Kelet-Turkesztán ne válhasson megkerülhetetlen ponttá a bilaterális vagy multilaterális viszonyrendszerben. Ennek egyik bizonyítéka az a fejlesztéspolitika (az ún. Zóna-út projekt), mellyel Peking erős gazdasági kapcsolatokat kíván kialakítani Európa és Kelet-Ázsia között. Ennek keretében olyan infrastrukturális beruházásokat kívánnak megvalósítani orosz, közép-ázsiai és török partnerek bevonásával (pl. Baku–Tbiliszi–Kars és Edirne–Kars vasútvonalak), amelyek jelentős mértékben lerövidítik az áruszállítás időtartamát. Török–kínai vonatkozásban a hajózás terén jelenleg tapasztalható két hónapos időtartamot két hétre, a szárazföldi áruszállítás harminc napját pedig tíz napra igyekeznek csökkenteni.³³

³² <http://turksam.org/turkiye-21-uygur-turkunu-cin-e-iade-edecek-mi-son-durumun-analizi> (utolsó letöltés: 2019. 01. 21.)

³³ Arzu Durdular: i. m. 138.